

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ
DEPARTAMENT PODRĘCZNIKÓW, PROGRAMÓW I INNOWACJI

Warszawa, 10 stycznia 2020 r.

DPPI-WPPIP.053.1.2020.DP

Szanowna Pani,

odpowiadając na petycję z dnia 18 listopada 2019 r. w sprawie wprowadzenia do podstawy programowej szkół ponadpodstawowych treści z zakresu psychologii, pedagogiki, prawa i medycyny, a w szkole podstawowej przedmiotów kultura i komunikacja, uprzejmie wyjaśniam.

Katalog przedmiotów realizowanych w szkołach na poszczególnych etapach edukacyjnych ustala Minister Edukacji Narodowej w rozporządzeniu w sprawie podstawy programowej.

Obowiązujące podstawy programowe są uregulowane w:

- 1) rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej¹,
- 2) rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia²,
- 3) rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lipca 2018 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym

¹ Dz. U. poz. 356

² Dz. U. poz. 467; w klasach II-III LO i II-IV technikum stosuje się dotychczasową podstawę programową określoną w rozporządzeniu Ministra edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół – Dz. U. poz. 977, z późn. zm.

lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej³.

W nowych podstawach programowych odpowiednio do do wieku, możliwości, potrzeb poznawczych i doświadczeń społecznych uczniów danego etapu edukacyjnego wskazane zostały cele kształcenia i treści nauczania z zakresu edukacji rodzinnej i społecznej, edukacji zdrowotnej, edukacji prawnej oraz edukacji medialnej, której celem jest m.in. rozwijanie kompetencji komunikacyjnych uczniów.

Zgodnie z formułą dokumentu, jakim jest podstawa programowa⁴, zagadnienia te zawarto w treściach nauczania konkretnych obszarów nauczania i przedmiotów.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej kładzie nacisk na kształtowanie oraz wzmocnienie kompetencji społecznych i obywatelskich uczniów, jak również wprowadzanie ich w świat wartości, jak np. ofiarność, współpraca, solidarność, altruizm, budowanie relacji społecznych.

Cele kształcenia ogólnego akcentują ponadto wzmocnienie u uczniów poczucia tożsamości indywidualnej, formowanie poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych, jak też kształtowanie postawy otwartej wobec świata i ludzi.

Począwszy od edukacji przedszkolnej, dzieci uczą się rozpoznawania i nazywania podstawowych emocji, radzenia sobie z ich przeżywaniem, szanowania emocji innych osób, przeżywania emocji w sposób umożliwiający im adaptację w nowym otoczeniu, szacunku dla innych, nawiązywania relacji rówieśniczych, rozumienia przynależności do grupy, stosowania zwrotów grzecznościowych, przyjmowania konsekwencji swojego zachowania i oceniania go w kontekście norm grupowych, współdziałania, rozpoznawania wartości związanych z umiejętnościami i zachowaniami społecznymi, respektowania praw i obowiązków zarówno swoich, jak i innych osób, zwracania uwagi na indywidualne potrzeby, obdarzania uwagą inne dzieci i osoby dorosłe.

³ Dz. U. poz. 1679

⁴ Podstawę programową stanowią obowiązkowe zestawy celów kształcenia i treści nauczania, w tym umiejętności, opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, które powinien posiadać uczeń po zakończeniu określonego etapu edukacyjnego, uwzględniane w programach nauczania i podczas zajęć z wychowawcą (art. 4 pkt 24 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe – Dz. U. z 2019 r. poz. 1148 t.j.)

Podstawa programowa dla I etapu edukacyjnego (klasy I-III szkoły podstawowej) wskazuje potrzebę wzmacniania odczuwania i budowania więzi uczuciowej z rodziną, kształtowania świadomości wartości uznanych przez środowisko domowe i szkolne.

Treści nauczania obszaru *Edukacja społeczna* kładą nacisk na budowanie poczucia identyfikacji z rodziną, klasą, drużyną sportową oraz szacunku dla norm i reguł postępowania w tych grupach.

Rozwijanie kompetencji społecznych i obywatelskich w szkole podstawowej oparte jest głównie na realizacji treści nauczania przedmiotów takich, jak język polski, historia, wiedza o społeczeństwie, wychowanie fizyczne, wychowanie do życia w rodzinie oraz plastyka i muzyka (podkreślić należy, iż za proces wychowania uczniów są odpowiedzialni wszyscy nauczyciele w szkole, bez względu na przedmiot, którego nauczają).

Np. cele i treści nauczania wiedzy o społeczeństwie kładą nacisk m.in. na rozwijanie umiejętności obserwacji otaczającej rzeczywistości społecznej, rozpoznawania i rozwiązywania prostych problemów w życiu społecznym, identyfikowania siebie jako członka poszczególnych grup i wspólnot społecznych. Dział *Rodzina* wskazuje: rodzinę jako grupę społeczną, rolę rodziców i osób starszych w rodzinie, wartości ważne dla rodziny, wpływ, jaki rodzina wywiera na dzieci, prawa i obowiązki dzieci w rodzinie, funkcjonowanie gospodarstwa domowego.

Uczniowie, realizując treści działów *Prawa człowieka* oraz *Nieletni wobec prawa*, dowiadują się, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych, że jest ona źródłem powszechnych, przyrodzonych, nienaruszalnych i niezbywalnych wolności i praw człowieka, omawiają zachowania związane z przemocą fizyczną, psychiczną oraz werbalną, poznają instytucje wspomagające rodzinę.

Język obcy nowożytny przewiduje wymagania dotyczące posługiwania się podstawowym zasobem środków językowych z zakresu życia prywatnego (np. rodzina, znajomi i przyjaciele, czynności życia codziennego, spędzanie czasu wolnego, święta i uroczystości, konflikty i problemy).

Na lekcjach plastyki uczniowie projektują np. nakrycie stołu na uroczystość rodzinną, zaś lekcje historii kładą nacisk na elementy historii rodzinnej (*uczeń zbiera informacje na temat historii swojej rodziny, gromadzi pamiątki rodzinne i opowiada o nich*).

Przedmiot wychowanie do życia w rodzinie m.in. ukazuje wartość rodziny w życiu osobistym człowieka, wnoszenie pozytywnego wkładu w życie swojej rodziny.

Dział *Rodzina* definiuje treści nauczania dotyczące m.in. dojrzałości do małżeństwa i założenia rodziny, czynników warunkujących trwałość i powodzenie relacji małżeńskiej i rodzinnej, miejsca dziecka w rodzinie, budowania prawidłowych relacji rodzinnych, okazywania szacunku rodzeństwu, rodzicom i dziadkom, odpowiedzialności wszystkich członków za atmosferę panującą w rodzinie, zasad *savoir vivre*'u zarówno wobec gości, jak i najbliższych członków rodziny.

Dział *Człowiek wobec innych ludzi* zawarty w podstawie programowej przedmiotu etyka akcentuje m.in. treści dotyczące szacunku, wyrozumiałości, miłości, wielokulturowości i wartości. Uczniowie dowiadują się, czym jest szacunek, przyjaźń, życzliwość, altruizm, troska, bezinteresowność, wolontariat, koleżeństwo, wdzięczność, współczucie, empatia, zaufanie, nietykalność osobista, tolerancja, dobro wspólne.

Preambuła podstawy programowej dla szkół ponadpodstawowych stanowi, że w procesie kształcenia ogólnego obowiązkiem szkoły jest kształtowanie postaw sprzyjających ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, jak np. uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze.

Treści nauczania z zakresu edukacji rodzinnej, społecznej i obywatelskiej zawarto w szczególności w przedmiotach: język polski, filozofia, historia, wiedza o społeczeństwie, etyka, geografia, wychowanie fizyczne i wychowanie do życia w rodzinie.

Np. cele kształcenia przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie obejmują m.in. pogłębianie wiedzy związanej z funkcjami rodziny, miłością, przyjaźnią, pełnieniem ról małżeńskich i rodzicielskich, seksualnością człowieka i prokreacją, umiejętność podejmowania odpowiedzialnych decyzji dotyczących wyboru drogi życiowej, małżeństwa i rodziny, kształtowanie postaw prospołecznych i prorodzinnych.

Treści nauczania bezpośrednio odnoszące się do rodziny zostały odpowiednio szeroko ujęte w dziale *Rodzina* (np. małżeństwo, rodzina, macierzyństwo, rodzicielstwo, fundamenty, na których powinno opierać się dobre małżeństwo, funkcje rodziny, wierność, zaufanie i dialog w rodzinie, relacje osobowe, miejsce dziecka w rodzinie, źródła konfliktów i sposoby ich rozwiązywania konfliktów, prawodawstwo dotyczące rodziny, prawa i obowiązki małżonków i rodziców, prawa dziecka oraz obowiązki państwa wobec rodziny).

Tematyka rodzinna ujęta w podstawie programowej wiedzy o społeczeństwie wskazuje m.in. następujące treści nauczania: współczesne typy rodziny, problemy związane z realizacją różnych funkcji rodziny, prawo rodzinne oraz instytucje prawne prawa rodzinnego (małżeństwo, wspólnota majątkowa, prawa i obowiązki rodziców oraz dziecka, w tym dziecka pełnoletniego, obowiązek alimentacyjny, intercyza, rozwód, separacja, pokrewieństwo i powinowactwo, przysposobienie), działania państwa w sferze polityki prorodzinnej.

Przedstawiając powyższe, chcę podkreślić, że zdefiniowane w podstawach programowych i rzetelnie zrealizowane w szkole cele kształcenia i treści nauczania z zakresu edukacji społecznej, obywatelskiej i rodzinnej zapewniają przygotowanie młodego pokolenia do życia rodzinnego i roli rodziców.

Edukacja zdrowotna jest jednym z priorytetów kształcenia ogólnego dobitnie zaznaczonym w preambule podstawy programowej.

Przepisy stanowią, iż zadaniem szkoły jest kształtowanie postaw prozdrowotnych uczniów, w tym wdrożenie ich do zachowań higienicznych, bezpiecznych dla zdrowia własnego i innych osób, a ponadto ugruntowanie wiedzy z zakresu prawidłowego odżywiania się, korzyści płynących z aktywności fizycznej, a także stosowania profilaktyki.

Uczniowie realizują treści nauczania z zakresu edukacji zdrowotnej na wszystkich etapach edukacyjnych w szczególności w ramach przedmiotów: przyroda, biologia, edukacja dla bezpieczeństwa, wychowanie fizyczne, chemia, wychowanie do życia w rodzinie.

Zagadnienia z zakresu edukacji prawnej – odpowiednio do wieku - są uwzględnione na wszystkich etapach edukacyjnych. Treści nauczania z zakresu edukacji prawnej są zawarte w podstawach programowych różnych przedmiotów (wiedza o społeczeństwie, informatyka, historia, plastyka, edukacja dla bezpieczeństwa, geografia, wychowanie fizyczne, język obcy nowożytny, wychowanie do życia w rodzinie), aby jak najlepiej przygotować uczniów do samodzielnych, bezpiecznych i odpowiedzialnych zachowań, gdy są jeszcze nieletni, jak i później, gdy staną się osobami dorosłymi.

Z poważaniem

Alina Teresa Sarnecka
Dyrektor
Departament Podręczników, Programów i
Innowacji
/ – podpisany cyfrowo/